

MENSEN MET EEN MENTALE BEPERKING

1. Algemeen

1.1 Situering

Dit hoofdstuk is grotendeels gebaseerd op de ervaringen van schuldhulpverleners van erkende instellingen voor schuldbemiddeling van CAW en OCMW. Om verder aan de slag te gaan met deze doelgroep is het nodig om onderzoek en bevindingen vanuit de sector voor personen met een handicap nauw te betrekken.

Mensen met een (beperkte) verstandelijke handicap kopen vaak zelfstandig hun spullen en kunnen in principe leningen aangaan. Hun beperking kan er echter voor zorgen dat er een aantal zaken fout lopen zoals hun administratie bij houden, het begrijpen van contractvoorwaarden en facturen, het kunnen inschatten van hun financiële mogelijkheden,... Bovendien zijn deze mensen een vogel voor de kat voor agressieve verkooptechnieken en misleidende reclame.

Financiële hulpverleners geven aan dat in de hulpverlening zich heel wat jonge cliënten met een mentale beperking bevinden die een gezin onderhouden of alleenstaand zijn. Dit is een groep die nood heeft aan intensieve preventieve begeleiding met de nodige structuur.

Het is belangrijk om zowel de mensen zelf als hun omgeving te sensibiliseren inzake gezond budgetteren. Het kan hier gaan om ouders, de school, een instelling, beschutte werkplaatsen en anderen die deel uitmaken van de opvoeding of leefomgeving van de mensen met een verstandelijke beperking.

De term 'verstandelijke beperking' is niet altijd eenduidig. Deze doelgroep hier verwijst naar de mensen die begeleiding nodig hebben in hun woon-, werk- en gezinssituatie. In het onderdeel over 'gezinnen met een gemiddeld of hoog inkomen' wordt aandacht besteed aan mensen die zwakker begaafd zijn maar volledig zelfstandig hun leven leiden.

1.2 Specifieke knelpunten

Mensen met een mentale beperking missen vaak het vermogen om een kritische ingesteldheid te hanteren naar de consumptiemaatschappij toe. Zij worden snel beïnvloed door verkooppraatjes en promoties. Niet zelden zijn zij het slachtoffer van misleidende reclame en bedrieglijke verkopers.

In veel gevallen komt er een vorm van budgethulpverlening kijken bij het leven van deze mensen. Deze begeleiding van deze mensen is meestal ofwel van zeer korte duur ofwel van zeer lange duur, geven hulpverleners aan. In het laatste geval spreken hulpverleners zelfs over levenslange ondersteuning. Die ondersteuning is vaak puur preventief: om te voorkomen dat de cliënt in financiële moeilijkheden terecht komt. Hulpverleners stellen hierbij de vraag of het ethisch verantwoord is de afhankelijkheid van 'levenslange' financiële

begeleiding bij cliënten mee in stand te houden. De vraag naar alternatieven dringt zich op en de noodzaak aan tegemoetkoming met acties die preventief van betekenis kunnen zijn voor deze groep komt centraal te staan.

Een andere vraag die zicht opdringt is of het de taak is van het OCMW of CAW om deze mensen, wanneer geen voorlopige bewindvoering aan de orde is, zo lang te begeleiden. Zijn er andere instanties die dit meer verdiepend en gericht kunnen opnemen? Gezien de mentale beperking van de cliënt is het immers niet evident om een succesvol leerproces te doorlopen. De financiële begeleiding voor deze cliënten heeft nood aan extra aandacht voor structuur, duidelijkheid en eigenheden aan deze groep. Sommigen onder hen hebben veel structuur opgebouwd in het onderwijs of in begeleiding daarna. Dat is duidelijk merkbaar voor financiële hulpverleners. Anderen hebben dit nooit meegekregen en gaan zeer onbedachtzaam met hun geld om.

Schuldhelpverleners geven aan dat in veel gevallen meer afstemming nodig is tussen de diensten die bijvoorbeeld Beschut Wonen opnemen en het OCMW en CAW die de financiële hulpverlening doet. Zeker in geval van dossiers budgetbeheer die opgenomen worden voor cliënten op een wachtlijst van begeleid of beschut wonen. Belangrijk echter is ook het signaal van schuldhelpverleners dat zij heel wat kunnen betekenen voor mensen die mentaal zwakker zijn. Zij kunnen inzicht krijgen in situaties waar bepaalde zaken fundamenteel fout zitten vb. de verdeling van de kosten in het gezin, het fout inschatten van toekomstige kosten, begrijpen van bepaalde brieven,...

In veel gevallen kan de financiële begeleiding misschien opgenomen worden door bijvoorbeeld het team Beschut Wonen of Begeleid Zelfstandig Wonen. Zij zouden dit intensiever kunnen opnemen in de persoonlijke levenssfeer van de persoon. Hier duikt opnieuw de nood op aan het verschaffen van de nodige knowhow aan hulpverleners, ook uit andere sectoren.

Mensen uit deze doelgroep zijn ook vaak in voorlopige bewindvoering bij een advocaat. Hulpverleners merken op dat dit in sommige gevallen niet vlot verloopt. De advocaat-bewindvoerder is vaak weinig vertrouwd met de leefwereld van zijn cliënt. Bovendien missen heel wat advocaten duidelijk de kennis en vaardigheden om professioneel met deze mensen te werken.

Doelstellingen

- Verder onderzoek en contacten uitbouwen teneinde de context van mensen met een mentale beperking en schuldoverlast te analyseren.
- Onderzoek naar vaardigheden die kunnen/mogen verwacht worden op financieel preventief vlak van deze doelgroep en de juiste partners daarvoor kennen om preventief te werken.
- Verder onderzoek naar de noden van de mensen met een beperking en de diensten die met deze groep aan de slag gaat op verschillende domeinen.
- Preventie en vroegdetectie als prioriteit bij de sectoren die werken met mensen met een mentale beperking.

- Een goede samenwerking en afstemming tussen instellingen voor schuldbemiddeling, alle diensten die met mensen met een beperking werken en de orde van Vlaamse Balies.

Strategieën en acties

- Budgetbegeleiding als onderdeel van de woonbegeleiding maken (of het aanleren van vaardigheden om budget te beheren) brengen.
- Leerprocessen op maat uitwerken en toepasbaar maken in verschillende instellingen/diensten.
- Verschillende partners die met mensen met een mentale beperking werken, sensibiliseren naar preventie en vroegdetectie toe.
- Andere instanties, die nauwer in de levenssfeer van de persoon werken, kunnen de financiële begeleiding meer gericht opnemen met aandacht voor het preventieve karakter.
- Mensen op een wachtlijst voor een vorm van begeleid wonen, meer tegemoet komen dan een dossier budgetbeheer starten bij het OCMW of CAW.
- Opleidingen aanreiken die begeleiders in de gehandicaptensector van de nodige knowhow voorzien betreffende de preventie naar schuldoverlast toe en financiële hulpverlening.